

УДК 35.07

Молдован Е. С.,*к.держ.упр., старший науковий співробітник відділу досліджень адміністрування митних платежів Науково-дослідного центру митної справи Науково-дослідного інституту фіскальної політики Університету державної фіскальної служби,***Коновалов Ю. О.,***науковий співробітник відділу досліджень адміністрування митних платежів Науково-дослідного центру митної справи Науково-дослідного інституту фіскальної політики Університету державної фіскальної служби*

ФУНКЦІЇ МИТНОЇ ВАРТОСТІ У ЗДІЙСНЕННІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СПРАВИ УКРАЇНИ

FUNCTIONS OF CUSTOMS VALUE IN REALIZATION OF STATE CUSTOMS AFFAIR OF UKRAINE

Постановка проблеми. Митна вартість товарів – одна із базових категорій митної справи. Адже саме митна вартість є відправною точкою у здійсненні оцінки державного впливу засобами тарифного та нетарифного регулювання в умовах лібералізації зовнішньої торгівлі. Саме на базі митної вартості розраховуються мито, акцизний збір та податок на додану вартість, що засвідчує її значиму роль не лише у системі митного регулювання, але й у здійсненні митного контролю та митного оформлення. Крім того, дещо опосередковану роль митна вартість відіграє при досягненні інших митних цілей, таких як ведення митної статистики, перевірки обґрунтованості ціни при бартерних операціях, контролю за еквівалентністю зустрічних товарних поставок, валютного контролю при експортно-імпортних операціях тощо. Доцільно також наголосити, що від об'єктивності визначення митної вартості залежить виконання органами, що здійснюють державну митну справу, фіскальної функції.

Саме тому, з огляду на наведені вище положення, можемо припустити, що в установленні чітких правил визначення митної вартості товарів як інструменту забезпечення економічних інтересів і безпеки України зацікавлені як держава, так суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.

Аналіз останніх публікацій. Серед науковців місце митної вартості товарів у здійсненні державної митної справи, а також регулюванні міжнародної торгівлі розглядали А. Абрамова, Т. Савчук, А. Жаворонок [1], С. Войтов [2], М. Губа [3], Н. Константюк [4], Ю. Ломейко [5], Г. Симонова, Г. Хабло [7], О. Стрижова [8], Т. Тоцька [9] та ін.

Проте, практично поза увагою дослідників залишився такий аспект митної вартості, як її функції. Серед масиву наукових напрацювань у цьому контексті привертає до себе увагу хіба що дисертаційне дослідження Стрижової О. А., яка, намагаючись довести подвійну природу категорії «митна вартість» – економічну (величина, що використовується як база оподаткування) та правову (характеризує товар як предмет публічно-правових відносин), зазначає, що за допомогою митної вартості здійснюється як фіскальна функція, так і регулятивна [8].

Такий стан речей у сфері дослідження функцій митної вартості у здійсненні державної митної справи власне й обумовлює актуальність дослідження.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні інституту митної вартості задля формулювання та обґрунтування його функцій у здійсненні державної митної справи України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комплексне економічне поняття митної вартості, котре, перш за все, розуміють один з важелів захисту економічних інтересів держави в зовнішньоекономічній діяльності [2], було залучено до активного практичного вжитку у сфері здійснення вітчизняної митної справи близько двадцяти років тому, та отримало своє нормативно-правове закріплення із прийняттям Митного Кодексу України від 13.03.2012. У цьому кодифікованому законодавчому акті у ст. 49 *митна вартість* товарів, що переміщують через митний кордон України, представлена як вартість товарів, що використовується для митних цілей, яка базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари [6].

Здавалось би, законодавче визначення та закріплення поняття «митна вартість» повинно би було припинити якщо не усі, то більшість наукових дискусій щодо його дефініціювання. Проте, у вітчизняних наукових дослідженнях, і не лише у митній сфері, але й в управлінській, економічній, юридичній, і досі тривають доволі аргументовані суперечки з приводу розуміння природи, сутності та розуміння митної вартості. Одна із причин генезису дискусії, що триває, полягає, на нашу думку, у тому, що митна наука перестала бути «рафінованою» науковою галуззю і трансформувалася у міжгалузеву, комплексну наукову сферу, що доволі вдало та об'єктивно поєднує у собі управлінські, економічні, юридичні тощо елементи. Цілком логічно, що разом із зазначеними метаморфозами митної науки відповідних змін зазнав і понятійно-категорійний апарат, котрим вона послуговується.

Саме тому сьогодні можна констатувати значну кількість підходів до розуміння поняття «митна вартість». Митну вартість трактують як:

- особливий різновид цінкових показників товару, у визначенні якої, крім продавця та покупця, бере участь третя сторона – митний орган [7];

- ціну товару, що переміщується в експортно-імпортних операціях призначена для митних цілей та обчислена на основі фактичних витрат понесених для виробництва і доставки вказаних товарів до митного кордону та з врахуванням всіх наступних витрат пов'язаних безпосередньо із вказаними товарами на користь продавця після завершення митних формальностей [2];

- фактичні або планові витрати імпортера на закупівлю, страхування, транспортування товарів (робіт, послуг), що здійснюються за межами митної території країни та визначаються на момент прибуття таких товарів на митний кордон, з урахуванням особливостей внутрішнього ринку країни імпортера [5];

- складне комплексне поняття, що включає систему взаємовідносин між покупцем, продавцем і спеціально уповноваженими державними органами виконавчої влади у сфері зовнішньоекономічних відносин з приводу обчислення вартості товару, що переміщується

через митний кордон України, та зумовлене рівнем захисту державних інтересів і національних товаровиробників [9].

Таке різноманіття підходів до розуміння сутності митної вартості обумовлює, в свою чергу, й різні підходи до тлумачення місця митної вартості у здійсненні державної митної справи, зокрема до її функціонального навантаження. І хоча Митний кодекс України вказує, що відомості про митну вартість товарів використовуються для: 1) нарахування митних платежів; 2) застосування інших заходів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України; 3) ведення митної статистики; 4) розрахунку податкового зобов'язання, визначеного за результатами документальної перевірки (ст. 50) [6], контент-аналіз наукових праць, предметом котрих виступає митна вартість, засвідчує, що досліджуваній категорії притаманний ряд інших, не закріплених законодавчо, латентних функцій.

Так, на нашу думку, цілком доцільно вести мову про *бюджетотворчу функцію* митної вартості, якщо прийняти до уваги, що органи державної влади, що здійснюють державну митну справу, щорічно забезпечують надходження до бюджету України на рівні близько 40 % від усіх доходів. Базисом для обчислення багатьох податків та зборів є, як уже зазначалося, митна вартість. Крім того, чималі доходи до бюджету країни забезпечуються за рахунок платежів, котрі здійснюються за результатами митного контролю: питома вага додатково стягнених податків і зборів унаслідок контролю правильності обчислення податків і зборів у загальному обсязі митних платежів у різні роки становила від приблизно 2 % до 5 % [4, с. 155]. При цьому найбільший обсяг додаткових перерахунків досягнуто в результаті контролю правильності визначення митної – близько 93 % [1, с. 274]. Вартісні показники у розрізі трьох років наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Натуральні та відносні показники надходжень від корегування митної вартості*

№ з/п	Роки	Митні платежі, млн грн	Надходження від корегування митної вартості, млн грн	Частка надходжень від корегування митної вартості у загальній сумі митних платежів, %
1.	2012	124 558,6	5365,8	4,31
2.	2013	118 983,3	4737,0	3,65
3.	2014	136 971,5	4074,0	2,97

* Розраховано авторами за даними [1].

Іншою функцією митної вартості, про котру, як нам видається, доцільно вести мову у контексті нашого дослідження, є функція *патерналістського впливу на зовнішньоекономічні торговельні відносини*. Вона полягає у тому, що митна вартість як економічна похідна інтернаціональної вартості, формує зв'язок з системою торговельних відносин, а в рамках інтеграційних стратегій національних економік, гармонізації та уніфікації світових торговельно-тарифних норм виступає безпосереднім відображенням інтернаціональної вартості та ціни і становить базис для обчислення всієї сукупності податків на зовнішню торгівлю. Зниження митної вартості при імпорті призводить до викривлення регулятивного механізму митно-тарифних відносин та недобору митних платежів, завищення – до необґрунтованого рівня податкового тиску на бізнес та зростання рівня споживчих цін для пересічного громадянина [2].

У нероздільному зв'язку із щойно охарактеризованою функцією митної вартості перебуває її *іміджева* функція. Сутність даної функції відображається у процесах регулювання митної вартості: її необґрунтоване завищення як базису для обчислення податків на зовнішню торгівлю призводить до надмірного фіскального тиску на підприємства-імпортери, а заниження – до втрати конкурентних позицій національного ринку. І в першому, і в другому випадку формується негативний імідж держави на міжнародній економічній та політичній аренах [2].

Іще однією функцією митної вартості у здійсненні державної митної справи, на яку необхідно звернути увагу є *безпекова* функція. Її зміст полягає у тому, що, митна вартість товару, виступаючи базисом при митному оподаткуванні, а пріорі обумовлює фінансове благополуччя та фінансову безпеку країни. У цьому сенсі митна вартість товару – це фінансовий регулятор, що гарантує ефективне здійснення політики в галузі державної митної справи на сучасному етапі [3, с. 21]. При цьому, здійснення державної митної справи перманентно супроводжується системою ризиків, які пов'язані із здійсненням зовнішньоторговельної діяльності. Такий стан речей зумовлює необхідність створення особливого механізму уникнення таких ризиків або захисту від них. Таким механізмом є різновид економічної безпеки – митна безпека, під якою розуміють стан захищеності економічних інтересів держави в галузі митної справи та здатність протистояти дестабілізуючим чинникам і мінімізувати загрози нормальному функціонуванню зовнішньоекономічної діяльності [9]. Забезпечення митної безпеки, крім іншого, охоплює також і процедури митного контролю та митного оформлення товарів, у межах котрих, у свою чергу, здійснюється перевірка правильності нарахування податків і зборів. Базисом для їх нарахування, як уже неодноразово зазначалось, є митна вартість. Таким чином, вибудована логічна послідовність дає нам змогу припустити, що митна вартість є одним із першоелементів митної безпеки держави, а отже – крім іншого, виконує ще й безпекову функцію у здійсненні державної митної справи.

До функціонального навантаження митної вартості, на наше переконання, також доцільно включити й управлінську за своєю сутністю функцію – *велоативну (оцінкову)*. Зміст цієї функції полягає у тому, що митна вартість, щодо котрої фактично здійснюється контроль правильності визначення нарахування митних платежів, виступає таким собі оцінковим індикатором ефективності діяльності органів державної влади, котрі здійснюють державну митну справу, оскільки лише ефективно діюча система органів державної влади здатна якісно та результативно, на високому професійному рівні виконувати покладені на неї завдання.

Висновки і пропозиції. Таким чином, у підсумку зазначимо, що митна вартість у здійсненні державної митної справи має потужне функціональне навантаження. Здійснений нами аналіз наукових досліджень дав змогу сформулювати та обґрунтувати, окрім класичних фіскальної та регулівної, ряд функцій, котрі виконує митна вартість як категорія державної митної справи. До таких функцій належать: 1) бюджетотворча; 2) патерналістського впливу на зовнішньоекономічні торговельні відносини; 3) іміджева; 4) безпекова; 5) велоативна.

Даний перелік визначених нами функцій митної вартості у здійсненні державної митної справи не претендує на вичерпність, а тому перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у наступних пошуках та обґрунтуванні інших, ніж уже зазначені, функцій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Абрамова А. С., Савчук Т. Н., Жаворонок А. В. Митні платежі як складова доходів державного бюджету. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2015. № 4 (4). С. 270–275.
2. Войтов С. Г. Митна вартість товарів: актуальні питання визначення та контролю. Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. 2013. № 1. С. 40–46. URL: <http://jrnل.nau.edu.ua/index.php/SR/article/viewFile/6710/7489>.
3. Губа М. О. Місце митної безпеки держави серед основних складових її забезпечення. БізнесІнформ. 2014. № 11. С. 19–23.
4. Константюк Н. Місце і роль державної митної служби України в системі державних фінансів. Галицький економічний вісник. 2012. № 5(38). с. 151–160.
5. Ломейко Ю. А. Митна вартість як об'єкт державного контролю. Економіка підприємництва. 2012. № 28. С. 427–429, с. 428. URL: [http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/4179/1/ekon_pidpryem_28_12_\(427-439\).pdf](http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/4179/1/ekon_pidpryem_28_12_(427-439).pdf).
6. Митний кодекс України. Закон від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page3?text=%EC%E8%F2%ED%E0+%E2%E0%F0%F2%B3%F1%F2%FC>.
7. Симонова Г. Д., Хабло Г. О. Визначення місця митної вартості товарів у системі державного регулювання зовнішньої торгівлі товарами. Вісник Академії митної справи України. 2010. № 1(43). URL: [www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.exe?vamsue_2010_1\(43\)_17%20\(2\).pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.exe?vamsue_2010_1(43)_17%20(2).pdf).
8. Стрижова О. А. Правовое регулирование таможенной стоимости [Текст] : автореф. дис. ... канд. юр. наук : спец. 12.00.14 «Административное право» Москва, 2008. 26 с.
9. Тоцька Т. С. Державне регулювання митної вартості. Автореферат ... к.держ.упр. Запоріжжя, 2007. 20 с. URL: <https://mydisser.com/dfiles/46822357.doc>.

REFERENCES

1. Abramova, A. S., & Cavchuk, T. N., & Zhavoronok, A. V. (2015) Mytni platezhi yak skladova dohodiv derzhavnogo biudzhetu [Customs duties as part of state budget]. Problemy i perspektivy ekonomiky ta upravlinia – Problems and perspectives of economics and management, 4(4), 270–275 [in Ukrainian].
2. Voitov, S. G., (2013) Mytna vartist tovariv: aktualni pytanja vyznachenia ta kontrolyu [The customs value of goods: issues of definition and control]. Strategia rozvytku Ukrainy. Ekonomika, sociologia, parvo – The development strategy of Ukraine. Economics, sociology, and law, 1, 40–46. Retrieved from: <http://jrnل.nau.edu.ua/index.php/SR/article/viewFile/6710/7489> [in Ukrainian].
3. Guba, M. O. (2014) Misce mytnoi bezpeky derzhavy sered osnovnyh skladovyh yii zabezpechenia [Location customs security state of the main components of its software]. BiznesInform – BusinessInform, 11, 19–23 [in Ukrainian].
4. Konstantuk, N. (2012) Misce i rol derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy v systemy derzhvnyh finansiv [Place and role of the State Customs Service of Ukraine in public finance]. Galycky ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Journal, 5(38), 151–160 [in Ukrainian].
5. Lomeiko, Yu. A. (2012) Mytna vartist yak ob'iekt derzhavnogo kontrolyu [The customs value as an object of state control]. Ekonomika pidpryemnytva – Economics of enterprise, 28, 427–429. Retrieved from: [http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/4179/1/ekon_pidpryem_28_12_\(427-439\).pdf](http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/4179/1/ekon_pidpryem_28_12_(427-439).pdf) [in Ukrainian].

6. Mytnyi kodeks Ukrainy. Zakon vid 13.03.2012 № 4495-VI [Customs Code of Ukraine. Act of 13.03.2012 number 4495-VI.]. (n.d.) zakon2.rada.gov.ua Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page3?text=%EC%E8%F2%ED%E0+%E2%E0%F0%F2%B3%F1%F2%FC>. [in Ukrainian].

7. Simonova, G. D., & Hablo, G. O. (2010) Vyznachenia miscia mytnoi vartosty tovariv u systemi derzavnogo reguliuvannia zovnishnoi torgivli tovaramy [Specify where customs valuation system of state regulation of foreign trade]. Visnyk Akademii mytnoi spravy Ukrainy - Journal of Academy of customs Ukraine, 1(43). Retrieved from: [www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.exe?vamsue_2010_1\(43\)17%20\(2\).pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64.exe?vamsue_2010_1(43)17%20(2).pdf) [in Ukrainian].

8. Stryzhva, O. A. (2008) Provovoe regulirovanie tamozhenoi stoimosti [Legal regulation of customs value]. Extended abstract of candidate's thesis. Moskva [in Russia].

9. Tocka, T. S. (2007) Derzhavne reguluvania mytnoi vartosti [State regulation of customs value]. Extended abstract of candidate's thesis. Zaporizhia. Retrieved from: <https://mydisser.com/dfiles/46822357.doc>. [in Ukrainian].

Молдован Е. С., Коновалов Ю. О. Функції митної вартості у здійсненні державної митної справи України

Стаття присвячена дослідженню функціонального навантаження категорії «митна вартість» у здійсненні державної митної справи України. Шляхом використання елементів контент-аналізу різнопланових наукових досліджень встановлено, що, крім класичних фіскальної та регулювальної, митна вартість виконує у процесі здійснення державної митної справи ще ряд інших функцій. Доведено, що до таких функцій належать: бюджетотворча; патерналістського впливу на зовнішньоекономічні торговельні відносини; іміджева; безпекова; валютна.

Ключові слова: державна митна справа; митна вартість; органи державної влади, що здійснюють державну митну справу; функції; функції митної вартості.

Молдован Э. С., Коновалов Ю. А. Функции таможенной стоимости в реализации государственного таможенного дела

Статья посвящена исследованию функциональной нагрузки категории «таможенная стоимость» при реализации государственного таможенного дела Украины. Путем использования элементов контент-анализа разноплановых научных исследований установлено, что, кроме классических фискальной и регуляторной, таможенная стоимость выполняет в процессе реализации государственного таможенного дела еще ряд других функций. Доказано, что к таким функциям относятся: бюджетотворческая; патерналистского влияния на внешнеэкономические торговые отношения; имиджевая; безопасности; валютная.

Ключевые слова: государственное таможенное дело; таможенная стоимость; органы государственной власти, которые реализуют государственное таможенное дело; функции; функции таможенной стоимости.

Moldovan E., Kononov Yu. Functions of Customs Value in realization of State Customs Affair of Ukraine

The article is devoted to the researching of functional impact of category of "Customs Value" on the process of realization of State Customs Affair of Ukraine. There is improved that the

Customs Value is one of the most important categories of Customs Affair. It is a base for the accounting of Customs Taxes and Payments. Besides Customs Value is a very important element of Customs Control and Customs Procedures. Eventually Customs Value is used for the purposes of Customs Statistic, export and import activities etc.

It is recognized that the Customs Value executes also other, than classical fiscal and regulatory, functions. There are improved that the bar of additional functions includes such functions as: creating of budget; paternal influence on international trade relationship; creating of image; protectoral; evaluating.

The function of creating of budget means that the customs payments to the state budget are the biggest part of all budget payments. Paternal influence on international trade relationship forecasts that national traders are included into international trade relationship by the help of Customs Value because it is a base for customs taxis. The creating of image function's essence considers such statement: too high Customs Value creates negative image of the state on the international market, and normal Customs Value creates positive image of the state on the international market. Protectoral function means that the Customs Value is an issue of Customs Safe. Evaluating function supposes that the Customs Value which is counted according to the law is a mark of State Customs Bodies efficiency.

Key words: *State Customs Affair, Customs Value, State Customs Bodies, functions, functions of Customs Value.*